

Iurie ODAGIU, doctor în drept, conferențiar universitar,
prim-prorector pentru studii al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

COOPERAREA INTERNAȚIONALĂ A ORGANELOR POLIȚIENEȘTI ÎN COMBATerea SUSTRAGERILOR ȘI EXPORTULUI ILICIT A OBIECTELOR DIN PATRIMONIUL CULTURAL

Comerțul ilegal internațional cu valori culturale constituie o latură importantă a criminalității transnaționale. După valoarea tranzacțiilor la nivel internațional această activitate criminală transnațională cedează doar traficului de droguri, traficului de ființe umane și traficului de arme.

Spre deosebire de activitățile ilicite menționate, traficul cu obiecte de valoare culturală, de regulă, constituie o activitate complexă care implică sustragerea obiectelor de valoare culturală din colecțiile muzeelor sau a persoanelor particulare, efectuarea ilegală a unor săpături arheologice, exportul ilegal al obiectelor de valoare culturală pentru a fi vândute la prețuri sporite. De regulă, în țara de origine obiectul ce constituie valoare culturală este apreciat la un preț mai mic, iar în țările cu un număr mare de persoane bogate și colecționari, acesta sunt realizate la prețuri foarte mari. Cele mai afectate țări de criminalitatea contra patrimoniului cultural sunt Franța, Italia, Rusia, Polonia, Germania. În rezultatul acțiunilor militare din Irak (2003) au fost vandalizate Muzeul arheologic național, Biblioteca națională din care au fost sustrate obiecte de raritate deosebită și de valoare inestimabilă pentru omenire (ca exemplu originalul celui mai vechi cod de legi – Codul lui Hamurabi).

Astăzi, majoritatea oamenilor care nu sunt preocupați de asemenea probleme, de regulă, nu acordă o atenție cuvenită acestor probleme. Majoritatea consideră că pot exista și activa fără ași crea gânduri și probleme vizavi de domeniul dat.

Republica Moldova nu constituie o excepție de la problema abordată. Mii de obiecte de valoare culturală au fost exportate ilegal în țările Uniunii Europene: în Rusia anual se săvârșesc peste 5000 de sustrageri ale bunurilor patrimoniale, în Franța peste 3000 pe an, în Italia peste 3500 obiecte se anunță anual în căutare. În republica Moldova o asemenea statistică practic nu există, deși cunoaștem că pe parcursul ultimilor 10 ani din mai mult de 60 biserici au fost sustrate obiecte de cult, dar nu se cunoaște câte persoane în particular au devenit victime ale unor asemenea fapte, în unele cazuri persoanele nu cunosc că au devenit victime ale unor escrocherii.

Mecanismele de săvârșire a infracțiunilor din domeniul dat sunt foarte ingenioase: schimbul obiectului original cu o copie, falsificarea expertizelor și permiselor de export, exportul în scopul de restaurare cu nimicirea ulterioară a documentelor, prezentarea organelor de control a originalului sub pretextul că constituie o copie bine executată, ascunderea în locuri special adaptate în timpul traversării frontierei etc.

Procurarea obiectelor de valoare culturală a devenit o modalitate foarte eficientă de spălare a banilor, este o modalitate sigură de păstrare a lichidităților, fapt care protejează banii de inflație, iar cu timpul obiectul devine și mai scump. Traficul cu obiecte de valoare culturală este un gen specific al criminalității transnaționale și presupune implicarea unor personalități, colecționari, instituții și agenți economici din întreaga lume.

Scara largă la care a ajuns să se dezvolte comerțul ilicit cu obiecte din patrimoniul cultural a trezit preocuparea organizațiilor nonguvernamentale la nivel internațional. De regulă, cumpărătorii ai obiectelor de valoare culturală sunt muzeele. Abia după 24 iunie 1995, odată cu semnarea la Roma a Convenției referitoare la bunurile culturale sustrate și exportul ilicit a apărut un act normativ internațional, menit să interzică muzeelor procurarea obiectelor de valoare culturală suspecte. Până la 1995 exista numai un cod deontologic, semnat de mai mult de 10 directori ai muzeelor, prin care se obligau să verifice originea obiectelor de valoare culturală ce urmează a fi procurate. Acest aspect a trezit discuții în rândul savanților și persoanelor preocupate de investigarea problemelor patrimoniului cultural. Unii sunt de părerea că situația descrisă este favorabilă, deoarece există șanse ca obiectele de valoare culturală să se întoarcă înapoi în muzeu și să devină din nou obiecte ce aparțin întregii societăți. Alții sunt de părerea că este necesară o înăsprire a normelor internaționale în acest domeniu și muzeelor să le fie interzisă procurarea obiectelor dacă originea acestora este dubioasă.

La nivel mondial există o serie de organisme internaționale în sarcina cărora este pusă și contribuția la combaterea infracțiunilor ce țin de traficul de obiecte de valoare culturală: ONU, Interpol, Europol, Eurojust, Centrul regional al inițiativei de cooperare în sud-estul Europei pentru combaterea criminalității transfrontaliere (SECI), Inițiativa central europeană (ICE).

Toate aceste organisme, în special Interpol, Europol, la care mai putem adăuga și Asociația internațională a vămilor au tangență directă la problema discutată. Interpolul și Europolul sunt, însă, organe regionale centrale destinate acumulării și transmiterii informației. Statele care s-au lovit puternic de această problemă și au conștientizat-o și-au creat organele sale competente în combaterea criminalității cu obiecte din patrimoniul cultural. Astfel la 1969 Italia a creat Echipa de carabinieri destinată protecției valorilor culturale, căreia, pe lângă cazurile de cercetare a infracțiunilor din domeniu, i-au fost atribuite și competențe largi: eliberarea autorizațiilor de import și export a obiectelor de valoare culturală, eliberarea licențelor de autorizare a comerțului cu obiecte de valoare culturală, gestionarea bazelor de date cu asemenea obiecte sustrate, asigurarea bunurilor etc. Acest serviciu a fost dezvoltat când secții în fiecare oraș al Italiei.

Organizațiile investite cu dreptul de cercetare a infracțiunilor în domeniul traficului cu obiecte de valoare culturală ale diferitor state întocmesc și mențin baze de date în vederea popularizării și depistării obiectelor sustrate. Mai puțin active pe acest eșichier sunt fostele țări sovietice (cu excepția Rusiei), deși aceste țări au devenit furnizori importanți de asemenea obiecte peste hotare.

Unele aspecte negative sunt favorizate de imperfecțiuni ale legislației, altele iresponsabilității noastre față de patrimoniul cultural. În acest aspect aș evidenția și Republica Moldova, legea penală a căreia incriminează distrugerea sau deteriorarea monumentelor de istorie și cultură. Aceasta faptă poate fi incriminată dacă a fost săvârșită asupra unui monument inclus în Registrul monumentelor de istorie și cultură prin Hotărâre de Parlament. În celelalte cazuri (săpături arheologice neautorizate, lipsa înregistrării monumentului în Registru) constituie alte fapte sau nu cad sub incidența legii.

Problema de bază o constituie pasivitatea organelor de poliție în acest domeniu: sustragerile din muzee, biserici sunt calificate de rând cu celelalte infracțiuni, însă problema de bază în aceste cazuri o constituie aprecierea prețului obiectului, aspect important pentru încadrarea juridică a faptei. Unele obiecte de valoare culturală pot fi apreciate material la prețuri mizerabile sau pot fi declarate că nu costă nimic. În aspect de importanță științifică, istorică și culturală, însă, aceste obiecte pot avea o valoare inestimabilă.

În concluzie aș face unele recomandări care indică că pe această dimensiune există substrat consistent de activitate:

- lărgirea și publicarea Registrului bunurilor de valoare culturală și istorică;
- constituirea bazei de date electronice a obiectelor de valoare culturală în toate muzeele, bisericile și bibliotecile Republicii Moldova;
- constituirea în cadrul Departamentului Poliție al MAI a unei echipe specializată în cercetarea faptelor contra patrimoniului cultural;
- sensibilizarea societății că obiectele vechi, cu vârsta mai mare de 100 ani constituie valori culturale.